

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 17 lutego 1998 r.

w sprawie określenia warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego i użycia broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego, a także zasad użycia broni palnej przez pododdziały odwodowe Straży Granicznej.

Na podstawie art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78, poz. 462, z 1991 r. Nr 94, poz. 422, z 1992 r. Nr 54, poz. 254, z 1993 r. Nr 12, poz. 52, z 1994 r. Nr 53, poz. 214, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 34, poz. 163 i Nr 104, poz. 515, z 1996 r. Nr 106, poz. 496 i Nr 124, poz. 583 oraz z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Warunki i sposób użycia środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej

§ 1. Funkcjonariusze Straży Granicznej, zwani dalej „funkcjonariuszami”, mogą stosować środki przymusu bezpośredniego, z zachowaniem warunków i zasad określonych w art. 23 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78, poz. 462, z 1991 r. Nr 94, poz. 422, z 1992 r. Nr 54, poz. 254, z 1993 r. Nr 12, poz. 52, z 1994 r. Nr 53, poz. 214, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 34, poz. 163 i Nr 104, poz. 515, z 1996 r. Nr 106, poz. 496 i Nr 124, poz. 583 oraz z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770), zwanej dalej „ustawą”.

§ 2. 1. Środki przymusu bezpośredniego mogą być stosowane po uprzednim wezwaniu do zachowania się zgodnego z prawem oraz po bezskutecznym uprzedzeniu o ich użyciu.

2. Funkcjonariusz może odstąpić od wzywania osoby do zachowania zgodnego z prawem oraz od uprzedzenia o zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego, jeżeli zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla:

- 1) życia lub zdrowia ludzkiego,
- 2) mienia, jeżeli jednocześnie bezpośrednio jest zagrożone życie, zdrowie lub wolność człowieka.

3. Środki przymusu bezpośredniego stosuje się w taki sposób, aby osiągnięcie podporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom powodowało możliwie najmniejszą dolegliwość.

4. Można stosować jednocześnie różne środki przymusu bezpośredniego, jeżeli jest to konieczne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

5. Od dalszego stosowania środków przymusu bezpośredniego należy odstąpić, gdy osoba, wobec której użyto tych środków, podporządkowała się wydanym poleceniom.

6. Wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie stosuje się wyłącznie chwytów obezwładniających.

§ 3. Funkcjonariusz ma prawo stosować następujące środki przymusu bezpośredniego:

- 1) siłę fizyczną w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku,
- 2) urządzenia techniczne w postaci kajdanek, prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasów obezwładniających lub siatek obezwładniających, a także kolczatek drogowych lub innych przeszkód umożliwiających zatrzymanie pojazdu,
- 3) indywidualne chemiczne środki obezwładniające w postaci broni gazowej i ręcznych miotaczy gazu,
- 4) psy służbowe,
- 5) pałki służbowe.

§ 4. 1. Siłę fizyczną można stosować w celu odparcia czynnej napaści lub zmuszenia do wykonania polecenia albo zatrzymania osoby ściganej.

2. Używając siły fizycznej nie wolno zadawać uderzeń, chyba że funkcjonariusz działa w obronie koniecznej albo w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie ludzkie.

§ 5. 1. Kajdanki można stosować wobec osób zatrzymanych lub doprowadzanych, w celu udaremnienia ucieczki albo zapobieżenia czynnej napaści lub czynnemu oporowi.

2. O założeniu kajdanek osobom usiłującym zbiec, stawiającym opór lub zachowującym się agresywnie funkcjonariusz decyduje samodzielnie lub stosuje je na polecenie bezpośredniego przełożonego.

3. Kajdanki zakłada się na ręce trzymane z przodu, a osobom zachowującym się agresywnie — z tyłu.

4. Kajdanki zdejmuje się niezwłocznie po wprowadzeniu osoby do pomieszczenia służbowego oraz na czas przesłuchania, chyba że prowadzący przesłuchanie zarządzi inaczej.

5. Nie stosuje się kajdanek wobec osób w wieku poniżej 17 lat, z wyjątkiem nieletnich w wieku powyżej 16 lat podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwa zgwałcenia, rozboju lub przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu państwowemu.

§ 6. 1. Prowadnice można stosować w przypadkach, o których mowa w § 5 ust. 1, wobec osób, które nie ukończyły 17 lat.

2. Jeden z uchwytów prowadnicy funkcjonariusz zakłada na rękę nieletniego, drugi zakłada sobie na rękę lub trzyma w ręku.

3. Przepisy § 2 ust. 2 i 4 stosuje się odpowiednio.

§ 7. 1. Kaftany bezpieczeństwa, pasy obezwładniające lub siatki obezwładniające można stosować wobec osób, które swoim zachowaniem stwarzają niebezpieczeństwo dla:

- 1) życia lub zdrowia ludzkiego,
- 2) mienia, jeżeli jednocześnie bezpośrednio jest zagrożone życie, zdrowie lub wolność człowieka

— jeżeli zastosowanie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo okazało się bezskuteczne.

2. Siatkę obezwładniającą można stosować także:

- 1) w pościgu za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa,
- 2) w celu udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej lub doprowadzanej.

3. Kaftany bezpieczeństwa lub pasy obezwładniające można stosować wobec osób przebywających w pomieszczeniach służbowych w razie:

- 1) agresywnego zachowania się,
- 2) samoagresji,
- 3) niszczenia mienia.

4. Polecenie zastosowania kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub siatki obezwładniającej wydaje właściwy terenowy organ Straży Granicznej, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy, lub osoba przez niego upoważniona, a podczas ich nieobecności — dyżurny operacyjny (kierownik zmiany).

5. W czasie wykonywania zadań w ochronie granicy państwowej, w szczególności patrolu lub doprowadzania, polecenia użycia środków, o których mowa w ust. 1, wydaje bezpośredni przełożony funkcjonariuszy wykonujących zadanie.

§ 8. Stosowanie środków przymusu bezpośrednio, o których mowa w § 5—7, nie może powodować nadmiernego ucisku na żuchwę i szyję, klatkę piersiową i jamę brzuszną, utrudniać oddychania i tamować obiegu krwi.

§ 9. 1. Osobom, w stosunku do których użyto kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub siatki obezwładniającej, należy niezwłocznie zapewnić po-

moc lekarską, jeżeli zaistnieją wskazania zdrowotne do udzielenia takiej pomocy.

2. Kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający lub siatkę obezwładniającą zdejmuje się niezwłocznie, jeżeli ustały przyczyny stanowiące podstawę ich założenia lub na wniosek lekarza.

§ 10. 1. Kolczatka drogowa lub inna przeszkoda umożliwiająca zatrzymanie pojazdu może być zastosowana przez umundurowanego funkcjonariusza do zatrzymania pojazdu prowadzonego przez osobę, która nie zatrzymała się mimo odpowiedniego sygnału, gdy:

- 1) istnieje uzasadnione podejrzenie przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej bez wymaganego zezwolenia lub popełnienia przez nią innego przestępstwa,
- 2) przewozi ona osobę, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez nią przestępstwa lub przewożenia przedmiotów pochodzących z przestępstwa.

2. Środki przymusu bezpośredniego, o których mowa w ust. 1, mogą być także użyte do zatrzymania pojazdu prowadzonego przez osobę, która nie poddała się kontroli granicznej.

3. Kolczatki drogowej nie stosuje się do zatrzymania pojazdów jednośladowych.

§ 11. 1. Zastosowanie kolczatki drogowej lub innej przeszkody należy poprzedzić:

- 1) znakiem zakazu „ograniczenie prędkości”:
 - a) do 30 km/h — w obszarze zabudowanym,
 - b) do 60 km/h, a następnie do 30 km/h — poza obszarem zabudowanym,
- 2) znakiem zakazu „stój — kontrola graniczna”,
- 3) sygnałem zatrzymania, podanym przez umundurowanego funkcjonariusza w sposób zrozumiały i widoczny dla kierowcy zatrzymywanego pojazdu,
- 4) wstrzymaniem ruchu drogowego w obu kierunkach na odległość nie mniejszą niż 100 m od kolczatki lub innej przeszkody.

2. W przypadku blokowania drogi oznakowanym pojazdem Straży Granicznej można odstąpić od wstrzymania ruchu drogowego.

3. Polecenie zastosowania kolczatki drogowej wydaje przełożony wyznaczający zadanie. Użycie jej może nastąpić tylko na polecenie bezpośredniego przełożonego funkcjonariuszy wykonujących zadanie.

§ 12. 1. Indywidualne chemiczne środki obezwładniające można stosować w przypadku:

- 1) odpierania czynnej napaści,
- 2) pokonywania czynnego oporu,
- 3) pościgu za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa,
- 4) udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej lub doprowadzanej,
- 5) przeciwdziałania niszczeniu mienia.

2. Indywidualne chemiczne środki obezwładniające stosuje się ręcznie albo miota z broni palnej.

3. Indywidualne chemiczne środki obezwładniające należy stosować ostrożnie, uwzględniając ich właściwości mogące stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzkiego.

4. O użyciu indywidualnego chemicznego środka obezwładniającego wobec określonej osoby funkcjonariusz decyduje samodzielnie lub stosuje go na polecenie bezpośredniego przełożonego.

§ 13. 1. Pies służbowy może być wykorzystany w przypadkach:

- 1) odpierania czynnej napaści,
- 2) pokonywania czynnego oporu,
- 3) pościgu za osobą usiłującą przekroczyć granicę Rzeczypospolitej Polskiej bez wymaganego zezwolenia lub wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia innego przestępstwa,
- 4) udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej lub doprowadzanej.

2. Pies służbowy powinien mieć założony kaganiec, z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) jest wykorzystywany do odpierania czynnej napaści,
- 2) zachodzi uzasadniona obawa zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego w czasie wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariusza.

3. O wykorzystaniu psa służbowego funkcjonariusz decyduje samodzielnie lub używa go na polecenie bezpośredniego przełożonego.

§ 14. 1. Pałka służbowa może być stosowana w razie:

- 1) odpierania czynnej napaści,
- 2) pokonywania czynnego oporu,
- 3) przeciwdziałania niszczeniu mienia.

2. Zabrania się:

- 1) zadawania uderzeń uchwytem pałki służbowej,
 - 2) stosowania pałki służbowej wobec osób:
 - a) stawiających bierny opór, chyba że zastosowanie siły fizycznej okazało się bezskuteczne,
 - b) do których zastosowano kajdanki, prowadnice, kaftany bezpieczeństwa, pasy obezwładniające lub siatki obezwładniające,
 - 3) zadawania uderzeń lub pchnięć pałką służbową w głowę, szyję, brzuch i nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała, a także stosowania pałki służbowej do zakładania na te części ciała blokady lub dźwigni.
3. Dopuszcza się uderzenia i pchnięcia pałką służbową, a także jej stosowanie do zakładania blokady i dźwigni na wszystkie części ciała w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie albo zdrowie własne lub innej osoby.

§ 15. 1. Jeżeli wskutek zastosowania środka przymusu bezpośredniego nastąpiło zranienie osoby, a w przypadku zastosowania indywidualnego chemicznego środka obezwładniającego nastąpiło silne podrażnienie błon śluzowych, funkcjonariusz jest obowiązany:

- 1) natychmiast udzielić tej osobie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby — zapewnić pomoc lekarską,
- 2) niezwłocznie powiadomić o zdarzeniu bezpośredniego przełożonego.

2. Pomoc lekarską zapewnia się zawsze kobiecie ciężarnej, wobec której użyto środka przymusu bezpośredniego.

3. Jeżeli w wyniku użycia środka przymusu bezpośredniego nastąpiła śmierć osoby, funkcjonariusz jest obowiązany do zabezpieczenia śladów na miejscu zdarzenia i niedopuszczenia na to miejsce osób postronnych oraz, w miarę możliwości, do ustalenia świadków zdarzenia, natomiast właściwy terenowy organ Straży Granicznej niezwłocznie zawiadamia o tym bezpośredniego przełożonego oraz prokuratora.

§ 16. Fakt zastosowania środka przymusu bezpośredniego funkcjonariusz dokumentuje w książce służby oraz sporządza pisemny raport do przełożonego.

§ 17. Przełożony jest obowiązany każdorazowo zbadać zasadność, warunki i sposób zastosowania środków przymusu bezpośredniego przez podległych mu funkcjonariuszy.

Rozdział 2

Postępowanie przy użyciu broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej

§ 18. 1. Funkcjonariusze mają prawo użycia broni palnej w przypadkach, o których mowa w art. 24 ust. 1 ustawy.

2. Przez użycie broni palnej należy rozumieć oddanie strzału w kierunku osoby w celu jej obezwładnienia, po wyczerpaniu trybu postępowania, o którym mowa w § 19.

3. Używając broni palnej, funkcjonariusze są obowiązani postępować ze szczególną rozważą, traktując broń palną jako ostateczny środek działania.

§ 19. 1. Funkcjonariusze przed użyciem broni palnej są obowiązani:

- 1) po okrzyku „Stój — Straż Graniczna” wezwać osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w szczególności do natychmiastowego porzucenia broni lub niebezpiecznego narzędzia, zaniechania ucieczki, odstąpienia od bezprawnych działań lub użycia przemocy,
- 2) w razie niepodporządkowania się wezwaniom, o których mowa w pkt 1, zagrozić użyciem broni palnej, wzywając „Stój bo strzelam”,
- 3) oddać strzał ostrzegawczy w sposób nie zagrażający życiu lub zdrowiu ludzkiemu, jeżeli wezwania, o których mowa w pkt 1 i 2, okażą się bezskuteczne.

2. Przepisów ust. 1 nie stosuje się, w przypadku gdy wszelka zwłoka zagrażałaby życiu ludzkiemu.

3. Użycie broni palnej w sytuacji, o której mowa w ust. 2, poprzedza się okrzykiem „Stój — Straż Graniczna”.

4. Użycie broni przez oddanie strzału nie może spowodować ostrzelania terytorium państwa sąsiedniego.

§ 20. Broni palnej nie używa się w przypadkach, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 7, 8 i 10 ustawy, w stosunku do kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie.

§ 21. 1. Jeżeli wskutek użycia broni palnej nastąpiło zranienie osoby, funkcjonariusz jest obowiązany natychmiast udzielić tej osobie pierwszej pomocy, a także zapewnić pomoc lekarską.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, oraz gdy w wyniku użycia broni palnej nastąpiła śmierć osoby lub szkoda w mieniu, funkcjonariusz jest obowiązany do:

- 1) zabezpieczenia śladów na miejscu zdarzenia i niedopuszczenia na to miejsce osób postronnych,
- 2) w miarę możliwości, ustalenia świadków zdarzenia.

§ 22. 1. O każdym przypadku użycia broni palnej funkcjonariusz jest obowiązany niezwłocznie powiadomić bezpośredniego przełożonego oraz sporządzić pisemny raport do przełożonego.

2. Bezpośredni przełożony funkcjonariusza jest obowiązany do niezwłocznego zabezpieczenia wszel-

kich śladów i dowodów związanych z użyciem broni palnej oraz udzielenia funkcjonariuszowi niezbędnej pomocy.

§ 23. Właściwy terenowy organ Straży Granicznej jest obowiązany:

- 1) niezwłocznie zawiadomić o każdym przypadku użycia broni palnej bezpośredniego przełożonego, a jeżeli w wyniku użycia broni nastąpiła śmierć lub zranienie osoby — również prokuratora,
- 2) zbadać, czy użycie broni palnej nastąpiło zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 3

Zasady użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez pododdziały odwodowe Straży Granicznej

§ 24. 1. Pisemne polecenie użycia środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w § 3, przez pododdziały odwodowe Straży Granicznej, zwane dalej „pododdziałami”, wydaje komendant oddziału Straży Granicznej, zwany dalej „komendantem”.

2. Polecenie, o którym mowa w ust. 1, nie jest wymagane, gdy zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także bezpośrednim zamachem na nienaruszalność granicy państwowej.

3. Użycie środków przymusu bezpośredniego następuje na polecenie dowódcy pododdziału odwodowego Straży Granicznej, zwanego dalej „dowódcą”.

4. Dowódca, przed wydaniem polecenia użycia środków przymusu bezpośredniego, jest obowiązany:

- 1) wezwać do zachowania zgodnego z prawem, a zwłaszcza porzucenia broni lub niebezpiecznych narzędzi, zaniechania bezprawnych działań lub stosowania przemocy,

- 2) uprzedzić o użyciu środków przymusu bezpośredniego.

5. Przepisu ust. 4 nie stosuje się w sytuacji, o której mowa w ust. 2.

§ 25. Komendant jest obowiązany każdorazowo zbadać zasadność, warunki i sposób zastosowania środków przymusu bezpośredniego przez podległe pododdziały.

§ 26. 1. Pododdziały mają prawo użycia broni palnej w przypadkach, o których mowa w art. 24 ust. 1 ustawy.

2. Użycie broni palnej w działaniach granicznych pododdziału może nastąpić tylko na polecenie dowódcy, po uprzednim otrzymaniu pisemnego polecenia komendanta.

3. Pisemne polecenie komendanta nie jest wymagane, gdy wszelka zwłoka groziłaby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego.

4. Dowódca, przed wydaniem polecenia użycia broni palnej przez pododdział, jest obowiązany:

- 1) wezwać do zachowania zgodnego z prawem, a zwłaszcza porzucenia broni lub niebezpiecznych narzędzi, zaniechania bezprawnych działań lub stosowania przemocy,

- 2) uprzedzić o użyciu środków przymusu bezpośredniego,

- 3) ponowić wezwanie do zachowania zgodnego z prawem,

- 4) zagrozić użyciem broni palnej,

- 5) wydać polecenie oddania strzałów ostrzegawczych w sposób nie zagrażający życiu lub zdrowiu ludzkim.

5. Przepisu ust. 4 pkt 1—4 nie stosuje się w sytuacji, o której mowa w ust. 3.

6. Przepis § 20 stosuje się.

§ 27. Przerwanie użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej przez pododdziały następuje na polecenie dowódcy natychmiast po osiągnięciu celu, do którego ich użyto, lub na polecenie komendanta.

§ 28. 1. Jeżeli wskutek użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiło zranienie osoby, dowódca jest obowiązany spowodować natychmiastowe udzielenie pierwszej pomocy, a także zapewnić pomoc lekarską.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, oraz gdy w wyniku użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiła śmierć osoby albo szkoda w mieniu, dowódca jest obowiązany do niezwłocznego zabezpieczenia wszelkich śladów i dowodów na miejscu zdarzenia.

3. Jeżeli wskutek użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiła śmierć lub zranienie osoby, dowódca niezwłocznie zawiadamia o tym bezpośredniego przełożonego.

§ 29. W razie rozproszenia pododdziału i niemożności nawiązania przez funkcjonariusza kontaktu z dowódcą, funkcjonariusz ma prawo użycia broni palnej w przypadkach, o których mowa w art. 24 ust. 1 ustawy, z zachowaniem wymogów, o których mowa w § 18—22.

§ 30. Każdy przypadek zastosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni palnej dowódca dokumentuje w książce działań granicznych, a po za-

kończeniu działań granicznych sporządza pisemny raport do przełożonego.

§ 31. Komendant jest obowiązany:

- 1) niezwłocznie zawiadomić bezpośredniego przełożonego o każdym przypadku użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej przez pododdział, a jeżeli w wyniku ich użycia nastąpiła śmierć lub zranienie osoby — również prokuratora,

- 2) zbadać, czy użycie środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiło zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Rozdział 4

Przepis końcowy

- § 32. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Buzek*